

การพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษายุคดิจิทัล

Professional development of education administration in the digital age

ธิดา กุลรัตน์* อรุณี แปลงกาย* อธิ์รุ่งกร วรบำรุงกุล** เรียงวิทย์ นิลโคตร***

Thida Kunrat* Arunee Plangkay* Theerangkoon Warabamrungskul** Reongwit Nilkote***

Received: 26 October 2022 / Revised: 24 December 2022 / Accepted: 31 December 2022

บทคัดย่อ

การพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษายุคดิจิทัล มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาบทบาทภาวะผู้นำวิชาชีพการบริหารการศึกษายุคดิจิทัล เมื่อสถานการณ์โลกมีการเปลี่ยนแปลงไปทุกวัน ทำให้มนุษย์ต้องมีการปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันหาแนวทางการพัฒนาแก้ไขให้กับการดำรงชีวิตอยู่ได้ปกติสุข มนุษย์ก็ได้พัฒนาเทคโนโลยีมาใช้ในชีวิตประจำวันมีการนำเอาเทคโนโลยีดิจิทัลเข้าไปผสมผสานกับกระบวนการทำงานในระบบปฏิบัติการในด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศครอบคลุมการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ และมีการวางโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศอย่างเป็นระบบไม่เว้นแม้แต่ในด้านของการศึกษาที่เข้าสู่ยุคเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 4.0 ส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับยุคดิจิทัล มีแนวคิดวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลและต้องเรียนรู้ศึกษาตลอดชีวิต มีความคิดเชิงกลยุทธ์แบบอนาคตและรู้จักพัฒนาแนวปฏิบัติที่ดีในยุคปัจจุบันให้ทันเหตุการณ์ ไม่กลัวเทคโนโลยีใหม่ ๆ กล้าที่จะเปลี่ยนแปลงไปในแนวทางที่ดีขึ้น ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญจึงต้องไม่หยุดยั้งกับการพัฒนาตนเอง เพราะผู้บริหารสถานศึกษาเป็นวิชาชีพชั้นสูงที่เป็นผู้นำทางวิชาชีพ ต้องมีการพัฒนาตนเองทั้งด้านบทบาทและภาวะผู้นำให้เท่าทันกับยุคดิจิทัล ให้มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งจะส่งผลให้การบริหารจัดการในสถานศึกษาบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ : ยุคดิจิทัล/ วิชาชีพ / บริหารการศึกษา

*นักศึกษาลัทธิศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

**ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

***อาจารย์ ดร. ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

*Graduate student at Master of Education Administration program, faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University

**Asst. Prof. Dr. at Department of Educational Administration, Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University

***Lecturer Dr. at Department of Educational Administration, Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University

Abstract

Professional development of education administration in the digital age . The objective is to develop professional leadership roles in education administration in the digital age. When the world scenario changes every day, humans must adapt to the present situation to discover ways to develop and correct them for a normal life. Humans have developed technology for use in everyday life. Digital technology has been integrated into the operating system. in the country's economy and society, covering various operations and the establishment of a systematic information infrastructure not even the education sector entering the era of Education Technology 4.0. As a result, school administrators have to adapt to the digital age. They have a broad vision and need to learn and study throughout their lives. Have a strategic mindset for the future and know how to develop today's best practices. Not afraid of new technology, dare to change for the better. School administrators play an important role. therefore must not stop with self-development because the administrators of the educational institutions are high-professionals who are professional leaders. You need to develop yourself in terms of roles and leadership to keep up with the digital age. to have knowledge ethical. This will result in effective and efficient management in educational institutions to achieve their goals.

Keywords: digital age/ profession / education administration

บทนำ

สถานการณ์ปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงแบบฉับพลัน โดยที่มนุษย์อาจไม่ทันเตรียมตัวรับมือกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้มนุษย์ก็ไม่สามารถปฏิเสธกับสิ่งที่เกิดขึ้นได้ ส่งผลให้มนุษย์ มีการปรับตัวเข้ากับสถานการณ์โดยหาแนวทางการแก้ไขหรือนวัตกรรมมาพัฒนาให้สามารถการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่รอดได้และสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น สิ่งที่ปรากฏเด่นชัด ในยุคปัจจุบันนี้ คือการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีความก้าวไกล อย่างเช่น เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial intelligence; AI) เทคโนโลยีการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data Analytics) ฟันยนต์และโดรน เทคโนโลยีทางการเงิน (FinTech) และเทคโนโลยีพันธุกรรมสมัยใหม่ รัฐบาลของประเทศไทยได้มีแนวคิดนโยบายให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่แสดงให้เห็นว่าประเทศให้ความสำคัญกับยุคของการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัล (เพ็ญภา ศรียวปี, 2563: 31) และ “เพื่อให้การพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศครอบคลุมการดำเนินงานในด้านต่างๆ ที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และการวางโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศอย่างเป็นระบบ เพื่อลดความซ้ำซ้อน ในการดำเนินงานและส่งเสริมกิจกรรมในด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศทั้งของภาครัฐและภาคเอกชน” (สรุปสาระสำคัญพระราชบัญญัติ การพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, ออนไลน์, 2560) เมื่อมีการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัลทำให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนนำเอาเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาใช้ผสมผสาน กับการทำงานเพื่อให้งานที่ทำบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งไม่เว้นแม้แต่ในด้านของการศึกษาในยุคเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 4.0 เข้ามามีบทบาทสำคัญในระบบการศึกษาในทางตรงและทางอ้อมด้านกระบวนการจัดการบริหารองค์กรให้มีระบบการจัดการที่ดีที่ทันสมัยทำให้ลดความเหลื่อมล้ำโอกาสทางการศึกษาได้เป็นอย่างดี ทุกคนที่อยู่ภายใต้ระบบการศึกษามีสิทธิเข้าถึงข้อมูลพื้นฐานทางการศึกษาได้อย่างสะดวกเท่าเทียมกัน อาทิ การส่งข้อมูลข่าวสาร ความรู้ การสื่อสารระบบทางไกลเป็นการเรียนรู้ที่การศึกษาผ่านทางไกล ทำให้นักเรียนมีโอกาสได้เรียนรู้ที่เท่าเทียมกันในทุกพื้นที่ทั่วโลกอย่างไร้พรมแดน (ณัฐดนัย เนียมทอง, ออนไลน์, 2561)

จุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการก็ได้ให้ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง นโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ได้มีนโยบายและจุดเน้นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบราชการและการบริการภาครัฐยุคดิจิทัล โดยเน้นการพัฒนาระบบสารสนเทศที่ทันสมัยในการจัดระบบประวัตินักเรียนและบุคลากรทางการศึกษา ปรับปรุงแนวทางการจัดสรรเงินค่าเครื่องแบบนักเรียนและอุปกรณ์การเรียนผ่านแอปพลิเคชัน “เป๋าตัง” ของกรมบัญชีกลางไปยังผู้ปกครองโดยตรง (นโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ, 2565: 3) ผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลมีลักษณะสำคัญ คือ การมีบทบาทภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยี และภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมนำไปสู่ การเรียนรู้ตลอดชีวิต คิดเชิงกลยุทธ์ หยุดกลัวเทคโนโลยีใหม่ ๆ ใส่ใจแบ่งปันความคิด บูรณาการชีวิตสู่ยุคดิจิทัล จึงเป็นบทบาทสำคัญที่จะขับเคลื่อนประเทศที่กำลังจะเปลี่ยนผ่านไปสู่อยุคประเทศไทย 5.0 ผู้บริหารสถานศึกษาที่ดีในยุคดิจิทัลนั้นจะต้องมีแนวคิดวิสัยทัศน์ ที่กว้างไกล คือ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความคิดเชิงกลยุทธ์แบบอนาคตและรู้จักพัฒนา มีทางแนวปฏิบัติที่ดีในยุคปัจจุบันทันเหตุการณ์ พึ่งพา แบ่งปัน กระจายความเป็นผู้นำ และที่สำคัญต้องไม่กลัวเทคโนโลยีใหม่ ๆ กล้าที่จะเปลี่ยนแปลงไปแนวทางที่ดีขึ้น (จุฬาลักษณ์ โสระพันธ์, 2564: 2-3) เมื่อผู้บริหารสถานศึกษา มีบทบาทที่สำคัญแบบนี้ จึงทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องไม่หยุดยั้งกับการพัฒนาตนเอง ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาเป็นวิชาชีพขั้นสูงที่เป็นผู้นำทางวิชาชีพ จะต้องมีความรู้ที่หลากหลาย ทั้งในด้านความรู้ความสามารถ ด้านคุณธรรมจริยธรรมจะส่งผลให้การบริหารจัดการในองค์กรของสถานศึกษานั้นได้บรรลุเป้าหมายที่ได้กำหนด

ไว้ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลได้เป็นอย่างดี (สุบรรณ ลาสา และคณะ, 2560: 122) ต้องมีการพัฒนาวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารยุคดิจิทัล และการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารยุคดิจิทัล ในวิชาชีพมาก ต้องทำอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยมีมาตรฐานการปฏิบัติงาน กับมาตรฐานการปฏิบัติตน ที่เป็นแนวทางหลักในการพัฒนาวิชาชีพ เพื่อให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายการเรียนรู้การจัดการศึกษา ต้องฝึกฝนพัฒนาตนเองให้มีทักษะ หรือความชำนาญสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และต้องยึดถือปฏิบัติตาม เพื่อรักษา และส่งเสริมเกียรติคุณชื่อเสียง และฐานะของผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ให้เป็นที่เชื่อถือศรัทธาแก่ผู้รับบริการและสังคม อันจะนำมาซึ่งเกียรติ และศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ (ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4), ออนไลน์, 2562)

มาตรฐานของชาติก็ได้กำหนดการพัฒนาในศตวรรษที่ 21 โดยมีคุณธรรม ทักษะ การเรียนรู้ตลอดชีวิต ความรอบรู้ทักษะทางปัญญา ส่งผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษาหรือคุณลักษณะของคนไทย 4.0 ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีความจำเป็นที่ต้องมีการพัฒนาในวิชาชีพตนเองให้มีความรู้ความสามารถประสบการณ์วิชาชีพ ทั้งในด้านการปฏิบัติงาน ด้านการปฏิบัติตน ให้มีความก้าวหน้าทันสมัยเท่าทันสมัยในยุคดิจิทัล ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เพื่อให้การจัดการบริหารในสถานศึกษามีความคล่องตัว โดยนำเอาเทคโนโลยียุคดิจิทัลมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดไปสู่ผู้เรียนที่มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีทักษะกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้ก้าวทันโลกที่หมุนเวียนเปลี่ยนแปลงไปในโลกยุคดิจิทัล และโลกอนาคต

ความหมายและความสำคัญของโลกยุคดิจิทัล

อดีตจนถึงปัจจุบันโลกเรามีวิวัฒนาการที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัยที่มีการพัฒนาการทางด้านเทคโนโลยีมาโดยตลอด เป็นสังคมแห่งการค้นคว้าหาสิ่งใหม่ ๆ ที่สามารถนำมาใช้เอื้ออำนวยให้กับมนุษย์เกิดความสะดวกสบาย และมีนวัตกรรมที่สามารถตอบสนองกับความต้องการของมนุษย์ได้เป็นอย่างดีและยุคสมัย ได้มีการพัฒนาไปจนถึงยุคดิจิทัล 4.0 ซึ่งแต่ละยุคนั้นจะมีความสำคัญที่ต่างกันออกไป ดังนี้ (เกียรติศักดิ์ ลำพองชาติ, 2563: 2)

ยุคดิจิทัล 1.0 ยุคที่เริ่มมีการใช้อินเทอร์เน็ต เป็นยุคที่มีการเปลี่ยนวิถีชีวิตของมนุษย์จากโลกออฟไลน์เป็นโลกออนไลน์ มีการเข้าสู่เว็บไซต์ที่สามารถสืบค้นข้อมูลได้ง่ายยิ่งขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับสิ่งที่ต้องการจะค้นหา

ยุคดิจิทัล 2.0 ยุคของการใช้โซเชียลมีเดีย ที่มีการใช้อินเทอร์เน็ตกันมากขึ้นทำให้การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตมีการใช้โซเชียลมีเดียมากในชีวิตประจำวัน เช่น มีการสื่อสารโดยผ่านโซเชียล รวมไปถึงการทำธุรกิจก็มีการนำเข้าไปใช้ให้เข้าการบริหารจัดการของธุรกิจให้มีความสะดวกสบาย เป็นเครื่องมือในการต่อรองของผู้บริโภค ในการเลือกรับสินค้าและการบริการด้วย

ยุคดิจิทัล 3.0 ยุคแห่งข้อมูลและ Big data เป็นยุคที่มีการนำเอายุคดิจิทัล 1.0 กับ ยุคดิจิทัล 2.0 เข้ามาผสมผสานเข้าด้วยกัน ทำให้เกิดข้อมูลที่กว้างออกไป เป็นแพลตฟอร์มทางธุรกิจ โดยเอาข้อมูลมาปรับปรุงทำให้ธุรกิจเจริญรุ่งเรืองมากขึ้น Big data ยังสามารถนำมาวิเคราะห์ ต่อยอด คิดค้นพัฒนาต่อไป ให้เป็น Application ในอุปกรณ์สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต เป็นต้น

ยุคดิจิทัล 4.0 ยุคที่ปัจจุบันที่นำเอาเทคโนโลยียุคดิจิทัล 1.0 - 3.0 เป็นฐานเริ่มต้นของการพัฒนามาเรื่อย ๆ จนถึงปัจจุบัน ได้พัฒนาเทคโนโลยีขั้นขั้นที่ระบบ AI (Artificial intelligence) หรือเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ และ

จากนี้ไปจนอนาคตคาดว่าพัฒนาจะไม่หยุดยั้ง การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ที่จะเรียกว่า ยุค Machine to Machine เช่น สามารถเปิด – ปิด เครื่องใช้ไฟฟ้าในบ้านของตัวเองโดยผ่านแอปพลิเคชัน เป็นต้น

ยุคดิจิทัล 5.0 เป็นยุค Society 5.0 ที่มีการรวมระหว่างโลกทางกายภาพ (Physical Space) จะเป็นโลกที่มนุษย์ใช้ชีวิตผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 เข้ากับโลกเสมือน (Cyber Space) โดยมี AI (Artificial intelligence) ปัญญาประดิษฐ์ และหุ่นยนต์ เป็นเทคโนโลยีสำคัญในการขับเคลื่อน เช่น การใช้สื่อสังคมออนไลน์การนำเทคโนโลยีมาใช้กับที่อยู่อาศัย การนำเทคโนโลยีมาใช้กับรถยนต์ การนำเทคโนโลยีมาใช้กับอุตสาหกรรมการเงินการนำเทคโนโลยีมาใช้กับวงการแพทย์ เป็นต้น (ยุคดิจิทัล 5.0, ออนไลน์, 2565)

เทคโนโลยีดิจิทัลคืออะไร

เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital literacy) หมายถึง ทักษะการนำเครื่องมืออุปกรณ์ เช่น โปรแกรมคอมพิวเตอร์ คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต โทรศัพท์ รวมไปถึงสื่อออนไลน์ นำมาใช้ในการสื่อสารการปฏิบัติงานร่วมกันให้องค์กรได้ดำเนินงานได้บรรลุเป้าที่วางไว้ ระบบกระบวนการระบบดิจิทัลครอบคลุมความสามารถมี 4 มิติ คือ 1) การใช้ (Use) 2) เข้าใจ (Understand) 3) สร้าง (Create) และ 4) เข้าถึง (Access) (สุภาพรณ อนุตรกุล, ออนไลน์, 2564) ดังภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 เทคโนโลยีดิจิทัล

ที่มา : สำนักงาน ก.พ. (2565)

การใช้ (Use) หมายถึง จะเป็นระบบอุปกรณ์คอมพิวเตอร์กับอินเทอร์เน็ตที่มีความสัมพันธ์เข้าด้วยกัน เช่น การสืบค้นข้อมูลออนไลน์ การประมวลผลคำผิด - ถูก การเข้าถึงเว็บไซต์ต่าง ๆ รวมถึงเทคโนโลยีอุบัติใหม่ เช่น Cloud computing

เข้าใจ (Understand) หมายถึง มีความรู้ความเข้าใจถึงบริบทที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ความเข้าใจการใช้สารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อเรามีความเข้าใจจะทำให้เราสามารถเข้าถึงข้อมูล สามารถวิเคราะห์

ก่อนนำสื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องไปใช้อย่างถูกต้อง นอกจากเข้าใจการใช้แล้วผู้ใช้ควรตระหนักถึงผลกระทบต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นและตามมาได้หากใช้สื่อแบบผิดวิธี ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทุกคนควรทำความเข้าใจประเด็นทางจริยธรรมและทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงและการใช้สื่อจึงเป็นเรื่องพื้นฐาน

สร้าง (Create) คือ ความสามารถในการผลิตเนื้อหา สื่อ และการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพผ่านเครื่องมือสื่อดิจิทัลที่หลากหลาย เช่น ภาพ วิดีโอ และเสียง โดยคำนึงถึงแหล่งอ้างอิง แหล่งที่มาและรับผิดชอบต่อภาพและวิดีโอ นั้น ๆ โดยการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการทำงานทำให้งานที่ออกมาดูสวยงามน่าสนใจทำให้มีความภาคภูมิใจในผลงานที่สามารถสร้างสรรค์ขึ้น

เข้าถึง (Access) คือ การเข้าถึงข้อมูลและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัล โดยการค้นหาข้อมูลผ่าน Search engine ผ่านช่องทางการค้นหาต่าง ๆ เนื่องจากข้อมูลในโลกอินเทอร์เน็ตเป็นโลกที่มีข้อมูลไร้พรมแดน ผู้คนสามารถเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวางและหลากหลาย การนำข้อมูลไปประยุกต์ใช้จึงต้องคำนึงถึงความถูกต้อง ความแม่นยำของเนื้อหาที่เชื่อถือได้มาประยุกต์ใช้กับการทำงาน

การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีแบบกะทันหันอย่างรวดเร็วแบบนี้ ผู้ที่มีการปรับตัวเข้าหากับการเปลี่ยนแปลงและเตรียมความพร้อมรับมือของการเปลี่ยนแปลงย่อมได้เปรียบเสมอ ยิ่งไปกว่านั้นการมีพื้นฐานการศึกษาทางด้านนวัตกรรมการศึกษาที่ดี มีความเข้าใจถึงกระบวนการถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียน และบุคลากรในยุคดิจิทัลแล้วนั้นบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งกับการขับเคลื่อนในยุค 4.0 เปลี่ยนผ่านไปสู่ยุคประเทศไทย 5.0 ทั้งนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องพัฒนาตนเองหลากหลายด้านทั้งด้านการปฏิบัติงาน ด้านการปฏิบัติตน เพื่อให้มีคุณสมบัติที่เหมาะสมกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง โดยเริ่มต้นจากการพัฒนาวิชาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ

วิชาชีพคืออะไร

วิชาชีพเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาของ ผู้บริหารสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 กำหนดให้ควบคุมวิชาชีพนี้ ห้ามมิให้ผู้ใดประกอบวิชาชีพ โดยไม่ได้รับใบอนุญาต (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2549: 15-16) ซึ่งได้ระบุว่ามาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา เป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ และคุณภาพที่พึงประสงค์ ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องประพฤติปฏิบัติตามเพื่อให้เกิดคุณภาพ สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับผู้รับบริการ ซึ่งมีลักษณะเฉพาะในด้านความรู้ ด้านทักษะ ด้านความเชี่ยวชาญ ตามพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 มาตรา 49 มี 3 ด้าน คือ

1. มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ หมายถึง ข้อกำหนดสำหรับผู้ที่จะมาประกอบวิชาชีพนี้ ต้องมีทักษะความรู้ และมีประสบการณ์ในวิชาชีพ ของการจัดการเรียนรู้ หรือจัดการศึกษาที่เหมาะสม จึงสามารถขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพได้ ซึ่งเป็นหลักฐานสำคัญว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ที่จะประกอบวิชาชีพทางการศึกษาได้

2. มาตรฐานการปฏิบัติงาน หมายถึง ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ ซึ่งแสดงถึงพฤติการณ์ในการปฏิบัติงานในวิชาชีพ ให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด โดยมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์ของเป้าหมายการเรียนรู้ การจัดการศึกษารวมทั้งฝึกฝนให้มีทักษะหรือความชำนาญสูงขึ้นแบบต่อเนื่อง ซึ่งความชำนาญในวิชาชีพ ต้องมีการพัฒนาตนเองให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

3. มาตรฐานการปฏิบัติตน หมายถึง ข้อกำหนดการประพฤติตนของผู้ประกอบวิชาชีพที่มีจรรยาบรรณของวิชาชีพ ที่เป็นการรักษา ส่งเสริม ชื่อเสียง ฐานะเกียรติคุณศักดิ์ศรีของวิชาชีพ ที่จรรยาบรรณของวิชาชีพคุรุสภากำหนดเป็น ข้อบังคับไว้ ถ้าผู้ประกอบวิชาชีพ มีประพฤติกรรมจรรยาบรรณทำให้ได้รับเกิดความเสียหายกับบุคคลอื่น จนมีการร้องเรียน ถึงคุรุสภา โดยผู้นั้นอาจถูกพิจารณาจากคณะกรรมการมาตรฐานวิชาชีพมีการวินิจัย ดังนี้ (1) ยกข้อกล่าวหา (2) ตักเตือน (3) ภาคทัณฑ์ (4) พักใช้ใบอนุญาตกำหนดเวลาที่เห็นสมควร แต่ไม่เกิน 5 ปี (5) เพิกถอนใบอนุญาตประกอบ วิชาชีพ (มาตรา 54)

การพัฒนาวิชาชีพ เป็นสิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องกระทำอย่างต่อเนื่องตลอดการทำงาน เป็นภารกิจ ที่สำคัญสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาเพราะการพัฒนาบุคลากรในโลกปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นตลอดเวลา มีการเชื่อมโยงสารสนเทศ ข้อมูลใหม่ ๆ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาสถานศึกษา หากขาดการพัฒนาอาจทำให้ ความรู้ล้าสมัยลงได้ ซึ่งเหตุนี้จึงมีความจำเป็นที่บุคลากรขององค์กรต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการใช้ระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต

เหตุใดจึงต้องพัฒนาวิชาชีพยุคดิจิทัล

จากคำแถลงนโยบายการจัดการศึกษา ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ นางสาวตรีนุช เทียนทอง เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2564 ได้มอบนโยบายและยุทธศาสตร์ ในการปฏิบัติงานให้กับผู้บริหารระดับสูง บุคลากรของ กระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานในกำกับเพื่อเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนการศึกษาที่ต้องการให้ การจัดการศึกษา เกิดความเชื่อมั่น โดยมอบหลักการทำงานการสร้างความมั่นใจให้กับสังคมในปัจจุบัน และได้ให้ 12 นโยบายการจัดการศึกษา ดังต่อไปนี้ (กลุ่มสารนิเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, ออนไลน์, 2564)

หลักการทำงาน “สร้างความเชื่อมั่น และความไว้วางใจให้กับสังคม” หรือ “TRUST” ภายใต้หลักการ ดังนี้

T (Transparency) หมายถึง ความโปร่งใส ทั้งในเชิงกระบวนการทำงานและกระบวนการตรวจสอบจาก ภาคส่วนต่าง ๆ

R (Responsibility) หมายถึง ความรับผิดชอบ สนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติงานทุกคนดำเนินการตามภารกิจ ของตน ด้วยความรับผิดชอบต่อตัวเอง องค์กร ประชาชน และประเทศชาติ

U (Unity) หมายถึง ความเป็นอันหนึ่งอันเดียว ระหว่างครู บุคลากรทางการศึกษาผู้ปกครอง ผู้เรียน และ ประชาชน

S (Student-Centricity) หมายถึง ผู้เรียนเป็นเป้าหมายแห่งการพัฒนา โดยการทำให้ผู้เรียนมีวิถีคิดและ ทักษะที่เป็นสากลสอดคล้องกับพลวัตในศตวรรษที่ ๒๑ ควบคู่ไปกับสำนึกและความเข้าใจในความเป็นไทย

T (Technology) หมายถึง ความพร้อมด้านเทคโนโลยี ทั้งในเชิงโครงสร้าง (Infrastructure) ได้แก่ สิ่งจำเป็นและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการศึกษา เพื่อลดความเหลื่อมล้ำของโอกาสในการศึกษาและ ในเชิงการเรียนรู้ (Learning) ได้แก่ แหล่งข้อมูล แหล่งเรียนรู้รูปแบบต่าง ๆ ที่ทันสมัยช่วยให้ผู้เรียนทุกคนถึงพร้อมซึ่ง คุณลักษณะอันพึงประสงค์ทุกประการ

นโยบายการจัดการศึกษา 12 ข้อ ดังนี้

ข้อ 1 การปรับปรุงหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ให้ทันสมัย และทันการเปลี่ยนแปลงของโลก ในศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกระดับการศึกษาให้มีความรู้ ทักษะและคุณลักษณะที่เหมาะสมกับบริบท สังคมไทย

ข้อ 2 การพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครูและอาจารย์ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษาให้มี สมรรถนะทางภาษาและดิจิทัล เพื่อให้ครูและอาจารย์ได้รับการพัฒนาให้มีสมรรถนะทั้งด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยภาษา และดิจิทัล สามารถปรับวิธีการเรียนการสอนและการใช้สื่อทันสมัยและมีความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ทางการศึกษา ที่เกิดกับผู้เรียน

ข้อ 3 การปฏิรูปการเรียนรู้ด้วยดิจิทัลผ่านแพลตฟอร์มการเรียนรู้ด้วยดิจิทัลแห่งชาติ (NDLP) ส่งเสริมการฝึก ทักษะดิจิทัลในชีวิตประจำวันเพื่อให้มีหน่วยงานรับผิดชอบพัฒนาแพลตฟอร์มการเรียนรู้ด้วยดิจิทัลแห่งชาติ สามารถนำไปใช้ ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ทันสมัย และเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวางผ่านระบบออนไลน์ และการนำฐานข้อมูล กลางทางการศึกษามาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารและการจัดการศึกษา

ข้อ 4 การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารและการจัดการศึกษา โดยการส่งเสริมสนับสนุนสถานศึกษา ให้มีความเป็นอิสระและคล่องตัว การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาโดยใช้จังหวัดเป็นฐาน กำหนดให้ มีระบบบริหารและการจัดการ รวมถึงการจัดโครงสร้างหน่วยงานให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน ให้มีคุณภาพมีระบบ การบริหารงานบุคคลโดยยึดหลักธรรมาภิบาล

ข้อ 5 การปรับระบบการประเมินผลการศึกษาและการประกันคุณภาพ พร้อมจัดทดสอบวัดความรู้ และ ทักษะที่จำเป็นในการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาทั้งสายวิชาการและสายวิชาชีพ เพื่อให้ระบบการประเมินผลการศึกษาทุกระดับและระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ได้รับการปรับปรุงให้ทันสมัย ตอบสนองผลลัพธ์ทางการศึกษาได้อย่าง เหมาะสม

ข้อ 6 การจัดสรรและการกระจายทรัพยากรให้ทั่วถึงทุกกลุ่มเป้าหมาย รวมถึงการระดมทรัพยากรทาง การศึกษาจากความร่วมมือทุกภาคส่วน เพื่อให้การจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษามีความเป็นธรรมและ สร้างโอกาสให้ กลุ่มเป้าหมายได้เข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพทัดเทียมกลุ่มอื่น ๆ กระจายทรัพยากร ทั้งบุคลากรทางการศึกษา งบประมาณ และสื่อเทคโนโลยีได้อย่างทั่วถึง

ข้อ 7 การนำกรอบคุณวุฒิแห่งชาติ (NQF) และกรอบคุณวุฒิอ้างอิงอาเซียน (AQRF) สู่การปฏิบัติเป็นการ ผลิตและการพัฒนากำลังคนเพื่อการพัฒนาประเทศโดยใช้กรอบคุณวุฒิแห่งชาติ เชื่อมโยงระบบการศึกษาและการอาชีพ โดยใช้กลไกการเทียบโอนประสบการณ์ด้วยธนาคารหน่วยกิต และการจัดทำมาตรฐานอาชีพ ในสาขาที่สามารถอ้างอิง อาเซียนได้

ข้อ 8 การพัฒนาให้เด็กปฐมวัย มีการดูแลพัฒนาก่อนที่จะเข้ารับการศึกษ เพื่อให้มีการพัฒนาในด้าน ร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านวินัย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านสติปัญญาให้มีความเหมาะสมกับวัย เพื่อเป็นการ ขับเคลื่อนแผนบูรณาการการพัฒนา เด็กปฐมวัยตามพระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562 สู่การปฏิบัติ เป็นรูปธรรม โดยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบ นำไปใช้จัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อให้เด็กปฐมวัยได้มีการพัฒนา และมีการ ติดตามความก้าวหน้า

ข้อ 9 การศึกษาเพื่ออาชีพและสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เพื่อให้ผู้จบการศึกษาระดับปริญญาและอาชีวศึกษามีอาชีพและรายได้ที่เหมาะสมกับการดำรงชีพและคุณภาพชีวิตที่ดีมีส่วนช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในเวทีโลกได้

ข้อ 10 การพลิกโฉมระบบการศึกษาไทย ด้วยการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการจัดการศึกษาทุกระดับการศึกษา เพื่อให้สถาบันการศึกษาทุกแห่งนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการจัดการศึกษาผ่านระบบดิจิทัล

ข้อ 11 การเพิ่มโอกาสและการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาและผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ เพื่อเพิ่มโอกาสและการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาและผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ

ข้อ 12 การจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย โดยยึดหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อเพิ่มโอกาสและการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาและผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ

เพื่อให้การทำงานในด้านการจัดการศึกษาบรรลุเป้าหมายตามนโยบายการจัดการศึกษาที่ได้อธิบายไว้ข้างต้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาวิชาชีพ ให้มีความรู้ความสามารถและมีทักษะที่สำคัญในการบริหารสถานศึกษาให้เท่าทันต่อสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลง โดยใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีเข้ามาอำนวยความสะดวกด้านการศึกษาอย่างทั่วถึงผ่านระบบดิจิทัล ปรับปรุงหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ทันสมัย พัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีสมรรถนะทางภาษา และดิจิทัล พัฒนาประสิทธิภาพของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อตอบสนองผลลัพธ์ทางการศึกษาให้ผู้เรียนพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญาสามารถนำความรู้ไปใช้พัฒนาประเทศในอนาคต ทั้งนี้ผู้บริหารควรยึดหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพของตน หากขาดการพัฒนาอาจทำให้ความรู้ล้าสมัยลง ส่งผลให้การศึกษาและการพัฒนาประเทศในอนาคตไม่ประสบความสำเร็จตามนโยบายและยุทธศาสตร์ชาติ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ ส่งเสริมให้นวัตกรรมเข้ามาใช้ในการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพทันสมัย ซึ่งเหตุนี้จึงมีความจำเป็นที่ผู้บริหารครูและบุคลากรของสถานศึกษาต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

การพัฒนาวิชาชีพยุคดิจิทัล

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคลากรที่สำคัญของสถานศึกษาและเป็นผู้นำวิชาชีพทางการศึกษาที่จะต้องมีความรู้ ความรู้ ความสามารถ และคุณธรรม จริยธรรม ตลอดทั้งจรรยาบรรณวิชาชีพที่ดี นำไปสู่ผู้บริหารมืออาชีพ (ธีระ ฤณเจริญ, 2557: 7) ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีการพัฒนา สมรรถนะสำคัญและจำเป็นต่อการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาได้ถูกกำหนดไว้ในประกาศคณะกรรมการคุรุสภา เรื่อง สาระความรู้สมรรถนะและประสบการณ์วิชาชีพของผู้ประกอบวิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และศึกษานิเทศก์ ตามข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556 ซึ่งสมรรถนะวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย การพัฒนาวิชาชีพ ความเป็นผู้นำทางวิชาการ การบริหารสถานศึกษา ด้านหลักสูตรการสอนด้านการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมนักเรียน ที่จะส่งผลไปยังงานประกันคุณภาพการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2557: 15-17) จากที่กล่าวมาข้างต้นเป็นการพัฒนาวิชาชีพที่ผู้บริหารสถานศึกษา และบุคลากรทางการศึกษากระทำเพื่อพัฒนาตนเอง

ตามตำแหน่งอยู่แล้ว แต่สิ่งที่ท้าทายสำหรับการพัฒนาวิชาชีพ ในยุคดิจิทัล คือ ทักษะความเข้าใจ ในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการในองค์กรให้มีความก้าวหน้าเท่าทันยุคสมัยดิจิทัล และใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับการบริหารจัดการได้ดี

ทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล หรือ Digital literacy เป็นทักษะที่สำคัญอย่างยิ่งในศตวรรษที่ 21 เป็นทักษะที่ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษาต้องเรียนรู้ควบคู่ไปกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการนำเครื่องมือ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีอยู่ในปัจจุบัน อาทิ คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ แท็บเล็ต โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และสื่อออนไลน์ มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในการสื่อสาร การปฏิบัติงาน ในการทำงานร่วมกัน หรือใช้เพื่อพัฒนาระบบในองค์กรให้มีความทันสมัยและมีประสิทธิภาพ มีการเลือกใช้เครื่องมืออุปกรณ์ทางเทคโนโลยีในปัจจุบันมาใช้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น โปรแกรมซูม (Zoom) กูเกิลมีท (Google Meet) เฟซบุ๊ก (Facebook) กูเกิลพลัส (Google+) เป็นต้น ซึ่ง Digital literacy คือระบบดิจิทัลพื้นฐานเป็นตัวช่วยสำคัญ ที่ทำให้ข้าราชการในการปฏิบัติงาน ติดต่อการสื่อสารการทำงานร่วมกับผู้อื่นในลักษณะ “ทำน้อย ได้มาก” หรือ “Work less but get more impact” ทำให้ส่วนราชการมีการสร้างคุณค่าในหน่วยงาน (Value Co-creation) เกิดความคุ้มค่าของการดำเนินงาน (Economy of Scale) ในยุคดิจิทัลประเทศไทย 4.0 ซึ่งข้าราชการยังสามารถเรียนรู้พัฒนาตนเองให้ได้รับความเจริญก้าวหน้า ในตำแหน่งหรือเป็นการเรียนรู้และเติบโตในอาชีพ (Learn and Growth) (สำนักงาน ก.พ., ออนไลน์, 2565) ซึ่งการพัฒนาวิชาชีพในยุคดิจิทัลนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของระบบการทำงานรูปแบบที่แตกต่างไปจากเดิมปรับปรุงการทำงานทั้งระบบโดยยึดหลักการเรียนรู้ที่ไม่สิ้นสุด เพื่อเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กรให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีและโลกแห่งอนาคตตามบริบทของโรงเรียน

ยุคดิจิทัลผู้บริหารต้องพัฒนาอะไร

การมีทักษะความรู้ความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลมีความสำคัญสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา เป็นอย่างมากทั้งในปัจจุบันและอนาคต การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ผู้บริหารนอกจากมีวิสัยทัศน์ทางเทคโนโลยีแล้ว จะต้องมีการปรับบทบาทพฤติกรรมให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงยุคดิจิทัลมีความรู้ เท่าทันเทคโนโลยี โดยการนำเทคโนโลยีมาใช้ในหน่วยงาน รู้จักพัฒนาเทคโนโลยี และใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี หรือนวัตกรรมได้อย่างหลากหลาย เพื่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ผู้บริหารควรประยุกต์เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มขีดความสามารถวิชาชีพของทีมงานให้มีทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล อาทิ การใช้คอมพิวเตอร์ การใช้อินเทอร์เน็ต การใช้งานเพื่อความมั่นคงปลอดภัย การใช้โปรแกรมประมวลผลคำ การใช้โปรแกรมตารางคำนวณ การใช้โปรแกรมการนำเสนอ การใช้งานโปรแกรมสร้างสื่อดิจิทัล การทำงานร่วมกันแบบออนไลน์การใช้ดิจิทัล เพื่อความมั่นคงและปลอดภัยด้วย ซึ่งผู้บริหารจะต้องพัฒนาตนเอง 2 ด้าน ดังนี้

1. การพัฒนาบทบาทของผู้บริหารยุคดิจิทัล

การพัฒนาวิชาชีพในยุคดิจิทัล ผู้บริหารควรหมั่นพัฒนาตนเองอยู่เสมอมีนิสัยเป็นผู้รู้ รักความก้าวหน้า หมั่นศึกษาค้นคว้า เพื่อพัฒนาตนเองให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ด้วยสังคมปัจจุบันเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เปิดกว้างสำหรับทุกคน นอกจากผู้บริหารจะพัฒนาวิชาชีพของตนเองแล้วผู้บริหารจะต้องปรับบทบาทของตนเองเพื่อให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน บทบาทของผู้บริหารการศึกษายุคดิจิทัล เป็นบทบาทที่สำคัญที่จะนำประเทศเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารจึงต้องเร่งศึกษา ทำความเข้าใจรูปแบบของการเรียน ยุคดิจิทัลว่ามีกลวิธีในการนำเสนอข้อมูลอย่างไรให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้รวดเร็ว โดยเน้นไปที่การนำเทคโนโลยีมาใช้ บุคลากรต้องกระตือรือร้นที่จะต้องเรียนรู้การใช้เครื่องมือออนไลน์

เพื่อการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพสูงสุดผ่านการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารจึงต้องปรับเปลี่ยนบทบาทในฐานะผู้นำองค์กรเพื่ออำนวยความสะดวก และสนับสนุนการปฏิบัติงานของบุคลากรด้วยเทคโนโลยีซึ่งจะเป็นสิ่งที่ทำให้นำไปสู่เป้าหมายของการศึกษา อันเป็นบทบาทที่สำคัญของผู้บริหารการศึกษาที่ดีในยุคดิจิทัลตามแนวคิดของจุฬาลักษณ์ โสระพันธ์ และ ยุวดี นามนิล และคณะ ทีมผู้เขียนจึงได้ข้อสรุปเกี่ยวกับการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารยุคดิจิทัล 5 บทบาท ดังนี้ (จุฬาลักษณ์ โสระพันธ์, 2564 : 3-5) และ (ยุวดี นามนิล และคณะ, 2564 : 1-16)

1. เรียนรู้ตลอดชีวิต ความรู้เกิดขึ้นตลอดเวลาและพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการพัฒนาวิชาชีพยุคดิจิทัลทุกคนในองค์กรต้องเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและเปิดกว้างต่อการเรียนรู้ พัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถด้านการใช้นวัตกรรม การสื่อสารและเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ (ICT) มีการทดสอบตนเองเพื่อวิเคราะห์และพิจารณาว่ามีศักยภาพเท่าทันกับสถานการณ์ปัจจุบันหรือไม่ เพื่อเตรียมพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนและวางเป้าหมายในการจัดการศึกษาในอนาคต ส่งเสริมการเรียนรู้ของครูนอกจากนี้ควรเปิดรับความคิดใหม่ๆ เปิดโอกาสให้ครูและนักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ ค้นหานวัตกรรมที่เหมาะสมและตรงกับสิ่งที่นักเรียนต้องการบนพื้นฐานของสิ่งแวดล้อมและบริบทที่ตัวเองมีอยู่

2. คิดเชิงกลยุทธ์ เนื่องจากการคิดเชิงกลยุทธ์เป็นหัวใจสำคัญแห่งความสำเร็จในการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายซึ่งความคิดเชิงกลยุทธ์นี้เป็นแนวคิดแบบอนาคตเพื่อเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง เป็นการวางทิศทาง การทำงานที่มีความเป็นไปได้และเพื่อการแก้ปัญหาที่อาจไม่สามารถแก้ไขได้โดยใช้นโยบาย ระบบ และแนวทางปฏิบัติแบบเดิม ซึ่งปัจจุบันการคิดเชิงกลยุทธ์ในการบริหารสถานศึกษาได้นำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และเครือข่าย มาใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาช่วยในการทำงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นและเหมาะสมคุ้มค่ากับยุคสมัย

3. หยุคกลัวเทคโนโลยีใหม่ๆ กล้าที่จะทดลอง สำหรับผู้บริหารที่มีความคิดเป็นแบบระบบเดิม อาจจะมีความลังเลหรือไม่มั่นใจกับเทคโนโลยีดิจิทัล หรืออาจจะคิดว่าเป็นการยากเกินกว่าที่จะสามารถพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถเท่าทันกับเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นมาใช้ในยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลง โดยเน้นวิธีการใหม่ในการสอนที่ให้นักเรียนเป็นจุดศูนย์กลาง ดังนั้นการชวน ส่งเสริม สนับสนุนและสร้างแรงจูงใจเชิงบวกกับผู้ที่ลังเล กังวลที่จะเปลี่ยนแปลง จึงเป็นอีกหนึ่งบทบาทที่ทำนายของผู้บริหารที่จะต้องทำให้เกิดขึ้น ในการทำงาน ทั้งนี้ผู้บริหารจะต้องเป็นตัวอย่างในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการปฏิบัติงานอย่างได้เหมาะสม

4. ใส่ใจแบ่งปันความคิด ผู้บริหารการศึกษาต้องฟังพา แบ่งปัน และกระจายความเป็นผู้นำเพื่อลดช่องว่างระหว่างความคิดแบบใหม่กับแบบเดิม ฟังความคิดเห็นของครูและนักเรียนว่าสิ่งใดที่เขาต้องการ ควรกระจายความเป็นผู้นำโดยเน้นการกระจายแหล่งที่มาของอิทธิพลและการเปลี่ยนแปลงไปสู่ทั่วทุกกลุ่มคน ให้ครูและนักเรียนเป็นผู้นำ จะทำให้ความเชี่ยวชาญและความรู้สามารถกระจายไปทั่วกลุ่มคน ทุกคนสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพหากมีการแบ่งปัน ความคิด จะช่วยให้เกิดแนวคิดใหม่ๆ ที่แตกต่าง นำไปสู่การพัฒนาและช่วยสนับสนุนเพื่อช่วยแก้ปัญหาที่จะเปลี่ยนแปลงในอนาคต

5. บูรณาการชีวิตสู่โลกดิจิทัล ผู้บริหารการศึกษาต้องไม่เพิกเฉยกับความคิดแบบเดิม เนื่องจากความรู้และประสบการณ์แบบเดิมบางอย่างอาจยังคงมีคุณค่า ผู้บริหารการศึกษาไม่ควรเพิกเฉยต่อภูมิปัญญา และวัฒนธรรม ควรเรียนรู้ เชื่อมโยงโดยการสร้างวัฒนธรรมการทำงานที่สร้างความสัมพันธ์ที่ดีที่สามารถไว้วางใจ กับผู้ที่มีความคิดและยึดถือวิธีทำแบบเก่า ซึ่งสำคัญที่สามารถบูรณาการการทำงานแบบเก่ากับแบบใหม่เข้าด้วยกันได้คือการมีส่วนร่วมและรับฟังเพื่อเป็นการแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ในการทำงานในยุคดิจิทัล

2. การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารยุคดิจิทัล

นอกจากการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารจะมีสำคัญและจำเป็นในยุคการเปลี่ยนแปลงแล้วการมีภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลก็เป็นเรื่องสำคัญเช่นกัน เนื่องจากภาวะผู้นำในยุคที่มีความก้าวหน้าและเปลี่ยนแปลงจะช่วยเหลือหลอมเชื่อมคนในองค์กรให้เกิดความเชื่อมั่นต่อทิศทางของการบริหาร สามารถสร้างแรงจูงใจในการทำงานอย่างสร้างสรรค์ให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาได้ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องพัฒนาตนทางด้านภาวะผู้นำของผู้บริหารยุคดิจิทัล ตามแนวคิดของ สุกัญญา แซ่มซ้อย และ กมลทิพย์ อินแก้วเครือ ทีมผู้เขียนจึงได้ข้อสรุปเกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารยุคดิจิทัล ดังนี้ 1) ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยี (Technology Leadership) โดยผู้บริหารต้องมีความรู้ความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยี มีการศึกษาอย่างรอบคอบ ให้เข้าใจทิศทางการเปลี่ยนแปลงของการศึกษาด้วย ต้องมีวิสัยทัศน์และเป็นผู้ดำเนินการส่งเสริมให้คนในองค์กรนำเอาเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการทำงาน สร้างแรงบันดาลใจและผลักดันในบุคลากรพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ จัดหาอุปกรณ์เทคโนโลยีให้เพียงพอต่อการทำงาน ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรในสถานศึกษานำเทคโนโลยี นวัตกรรมเข้ามาใช้ในการจัดการศึกษา ทั้งนี้ต้องให้ความสำคัญกับการใช้เทคโนโลยีอย่างมีความรอบรู้ และรู้เท่าทันสื่อเทคโนโลยี โดยคำนึงถึงหลักจริยธรรมในการใช้สื่อ และเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม อีกทั้งโลกมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาเทคโนโลยีก็เช่นเดียวกัน ดังนั้นผู้บริหารต้องเป็นผู้ริเริ่มทำหน้าที่เชื่อมโยงเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด 2) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม (Innovative Leadership) เป็นการดำเนินงานในรูปแบบใหม่ที่ส่งเสริมผลักดันให้ครู บุคลากรคิดเพื่อจะผลิตผลงาน นวัตกรรมมาใช้ในการทำงาน การจัดการศึกษาและการให้บริการอย่างสร้างสรรค์ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีทักษะการคิดที่แตกต่างอย่างสร้างสรรค์เพื่อให้ได้สิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์กร รวมทั้งนำแนวคิดเก่ามาต่อยอด เพื่อหาแนวทางใหม่ หรือสร้างสิ่งใหม่ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ การเป็นผู้นำเชิงนวัตกรรมนอกจากส่งเสริมให้ครู บุคลากรนำนวัตกรรมมาใช้แล้วผู้บริหารควรกระตุ้นในครูมีความมั่นใจเพื่อสร้างนวัตกรรมขึ้นเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากปัจจุบันพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนได้เปลี่ยนแปลงไป ความสนใจของนักเรียนไม่ได้เพียงแค่อ่านหนังสือ แต่อยู่ในโลกอินเทอร์เน็ต โดยปัจจุบันการพัฒนานวัตกรรมที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในยุคดิจิทัลมีอย่างหลากหลาย เช่น หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) บทเรียนออนไลน์ (E-Learning) หรือจากเว็บต่าง ๆ เป็นต้น เมื่อเกิดกระบวนการสร้างนวัตกรรม สิ่งสำคัญของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่ผู้บริหารควรมีคือ การส่งเสริมให้ครู บุคลากรคิดค้นและพัฒนาต่อยอดอย่างต่อเนื่องเพื่อยกระดับการศึกษาให้มีความทันสมัยเท่าทันโลกตลอดเวลา (สุกัญญา แซ่มซ้อย, 2562 : 120) และ (กมลทิพย์ อินแก้วเครือ, 2564 : 989)

แผนภาพที่ 2 การพัฒนาวิชาชีพยุคดิจิทัล

บทสรุป

ปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงทำให้มนุษย์มีการปรับตัวเข้ากับสถานการณ์โดยหาแนวทางใหม่ๆ นำนวัตกรรมและเทคโนโลยียุคดิจิทัลเข้ามาใช้ในชีวิตประจำวัน แม้แต่การศึกษาที่มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาปรับใช้เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา เพิ่มโอกาสในการเรียนรู้โดยผู้บริหารมีบทบาทสำคัญที่ขับเคลื่อนการศึกษาพัฒนาคนเพื่อเปลี่ยนผ่านไปสู่ยุคประเทศไทย 5.0 ในอนาคต ดังนั้นสิ่งหนึ่งที่ทำให้เป้าหมายการศึกษาบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารจึงมีความจำเป็นในการพัฒนาในวิชาชีพของตนเองอย่างสม่ำเสมอ

การพัฒนาวิชาชีพยุคดิจิทัล นอกจากพัฒนามาตรฐานวิชาชีพตามที่พระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 มาตรา 49 กำหนดแล้ว การพัฒนาความรู้และทักษะให้สอดคล้องกับยุคสมัย เป็นส่วนสำคัญ ได้แก่ 1) การพัฒนาบทบาทผู้บริหารยุคดิจิทัล โดยการเรียนรู้ตลอดชีวิต คิดเชิงกลยุทธ์ หยุคกลัวเทคโนโลยีใหม่ๆ ใส่ใจแบ่งปันความคิดบูรณาการชีวิตสู่โลกดิจิทัล 2) การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารยุคดิจิทัลทั้งภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีและภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารให้เกิดขึ้นกับการทำงานในสถานศึกษา เพื่อให้มีความรู้เท่าทันเทคโนโลยีโดยการนำเทคโนโลยีมาใช้ในหน่วยงาน รู้จักพัฒนาเทคโนโลยี และใช้ประโยชน์ จากเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมได้อย่างหลากหลายเพื่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ผู้บริหารควรประยุกต์เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มขีดความสามารถวิชาชีพของทีมงาน สนับสนุนผลผลิตต้นให้ครู บุคลากรในสถานศึกษาให้มีทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล อาทิ การใช้คอมพิวเตอร์ การใช้อินเทอร์เน็ต การใช้โปรแกรมสร้างสื่อดิจิทัล มาช่วยในการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพ ใช้งานเพื่อความมั่นคงปลอดภัยด้วย

บรรณานุกรม

- กมลทิพย์ อินแก้วเครือ. (2564). *ทักษะและภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. การประชุมวิชาการ นำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ*, 14, 989.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2565, 2 กุมภาพันธ์). *นโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ พ.ศ.2565*. <https://www.moe.go.th/นโยบายและจุดเน้น-2565/>
- กลุ่มสารนิเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2564). *แถลง 12 นโยบายการจัดการศึกษา 7 วาระเร่งด่วนของกระทรวงศึกษาธิการ*. <https://moe360.blog/2021/03/29/29-3-2564/>
- เกียรติศักดิ์ ลำพองชาติ. (2563). *ทักษะการทำงานในโลกยุคดิจิทัล. สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา*, 10(4), 1-3
- ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. (2562, 20 มีนาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 136 ตอนพิเศษ. หน้า 18-20.
- จุฬาลักษณ์ โสระพันธ์. (2564). *บทบาทของผู้บริหารการศึกษายุคดิจิทัล* [เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์]. ศูนย์พัฒนาและประยุกต์วิชาการ ศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ณัฐดนัย เนียมทอง. (2561, 29 ตุลาคม). *มองเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในยุคดิจิทัล (คลังความรู้)*. <https://www.scimath.org/article-technology/item/8477-2018-07-18-04-11-25>
- ธีระ รุญเจริญ. (2557). *ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา*. (8). กรุงเทพฯ : ข้าวฟ่าง.
- บริษัท เบลนด์ต้า จำกัด. (2565, 6 ตุลาคม). *ยุค Society 5.0 คืออะไร? เทคโนโลยีจะมีบทบาทกับชีวิตมากแค่ไหน? ทำไม? ธุรกิจต้องเร่งปรับตัว ตั้งรับการเปลี่ยนแปลง*. <https://blendata.co/th/nt-ร่วมมือ-blendata-ผสานจุดแข็งยก/>

วารสารคุณภาพชีวิตกับกฎหมาย

ปีที่ 18 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2565)

เพ็ญภา ศรีวาปี. (2563). ทักษะในยุคดิจิทัล...รู้แล้วยัง?. *วารสารตรวจบัญชีสหกรณ์*, 1(1), 31-38.

ยุวดี นามนิล, ศิริพงษ์ เสาภายน และอุไร สุทธิรัมย์. (2564). บทบาทของผู้บริหารต่อการบริหารงานบุคลากร ยุคดิจิทัลของสถานศึกษาในอำเภอบางบัวทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2. *Journal of Roi Kaensam Academi*, 6(2), 1-16.

ราณี จินสุทธิ์ และ หทัยภัทร จินสุทธิ์. (2564). แนวทางการพัฒนาครูวิถีใหม่ฉลาดรู้เท่าทันดิจิทัล. *คุรุสภาวิทยากร*, 2(2), 16-31.

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2549). คู่มือการประกอบวิชาชีพทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร. โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2557). *ประกาศคณะกรรมการคุรุสภา เรื่อง สาระความรู้ สมรรถนะและประสบการณ์วิชาชีพของผู้ประกอบวิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษาและศึกษานิเทศก์ ตามขอบังคับคุรุสภาว่าด้วย มาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556*. ในการประชุมสัมมนาเรื่อง การรับรองปริญญาและประกาศนียบัตรทางการศึกษา เพื่อการประกอบวิชาชีพ. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.

สำนักงาน ก.พ. (2565). *ทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล*. <https://www.ocsc.go.th/DLProject/mean-dlp>.

สำนักงาน ก.พ. (2565, 29 กันยายน). *เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital literacy) คืออะไร*. <https://sftc.raf.mi.th/index.php/2018-10-22-07-41-38/120-2018-10-22-03-44-24>.

สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2565). *สรุปสาระสำคัญของพระราชบัญญัติการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ. 2560*.

<https://www.mdes.go.th/law/detail/4994สรุปสาระสำคัญของกฎหมาย>.

สุกัญญา รอดระกำ. (2561). บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในยุคไทยแลนด์ 4.0. การประชุมวิชาการเสนองานวิจัยระดับชาติ, 575-579.

สุบรรณ ลาสา, ไพวุฒิ ลังกา และวิสุทธิ ราตรี. (2560). แนวทางการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารวิจัยรำไพพรรณี*, 11(2), 120-132.

สุภาพรรณ อนุตรกุล. (2564, 25 พฤศจิกายน). *ทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (มหาวิทยาลัยแม่โจ้)*. <https://erp.mju.ac.th/articleDetail.aspx?qid=1246>.